

θαν ἀπ' ὧν ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Λουκρητίου καὶ τοῦ εἶπαν πὼς ἦταν ἔξοχο. Μόνο, ὅταν ἀργότερα, ἀκολουθώντας τις συμβουλές καὶ τῇ μέθοδῳ ἑνὸς μεγάλου γλωσσολόγου, κατάφερε νὰ τὸ ἀπαγγέλλῃ σὺν ἀρχαίῳ Λατίνῳ, κατάλαβε τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸ πάθος τοῦ στίχου τοῦ χωρίου ποὺ ἀρχίζουσε μὲ τό, «Ἡ ἀγελάδα ποὺ ἔχασε τὸ μοσχάρι της.» — Σὺν πάλι ἐγινε δάσκαλος, εἶδε πὼς ὅταν μιλοῦσε στοὺς μαθητὲς του γιὰ τὴν προφορὰ τῶν Λατινικῶν καὶ τοὺς διάβαζε μερικοὺς στίχους μὲ τὴν νέα προφορὰ, ὅλα τὰ κεφαλάρια σηκώνουνταν, κι ὅλα τὰ μάτια ἀνοίγαν καὶ τὸν ἀκολουθοῦσαν προσεχτικά. Βέβαια σ' αὐτὸ ἔχει νὰ κάνει ἡ φυσικὴ περιέργεια τοῦ παιδιοῦ καὶ τὸ φιλότιμό του σὺν τοῦ διδάσκουν κατὰ ὧν ἀπὸ τὰ «τετριμμένα», ἀλλὰ ἡ κυριώτερη αἰτία ποὺ κεντὰ τὸ ἐνδιαφέρον του εἶναι ἡ ἀσυνείδητη χαρὰ ποὺ αἰσθάνεται ζυγώνοντας τὴν ἀλήθεια.

Φοβοῦμαι πὼς πολὺ ὥμια παράσταση ὅσα λέει ὁ Κορ Roussel στὴ μελέτη του. Πρέπει νὰ τὴ διαβάσῃ κανεὶς ἀλάκρῃ γιὰ νὰ χαρῇ τὴν ξυμπληρότητα τοῦ ὅρου του καὶ τὴν οὐσία τῶν ἐπιχειρημάτων του.

Σήμερα ποὺ οἱ νέοι ἐπιστήμονές μας παραδέχονται ὅλοι, σὲ γενικὲς γραμμές, τὴ μεταβολὴ τῆς προφορᾶς καὶ ποὺ κανένας του δὲν τὸ θεωρεῖ «καθῆκον πατριωτικόν» νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐπρόφεραν ἀπαράλλαχτα σὺν ἐμᾶς, ἴσως καὶ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀργότερα — φοβοῦμαι πολὺ ἀργότερα — γιὰ μιὰν ἀναπαράσταση τῆς προφορᾶς τῶν ἀρχαίων μας. Κ' ἔτσι οἱ κατοπινὲς γενεὲς θὰ μπορέσουν νὰ γευθοῦν τὸν ἀπηγορευμένο γιὰ μᾶς καρπὸ δηλ. τὸ ρυθμὸ καὶ τὴ μουσικὴ τῶν ἀρχαίων μας ποιητῶν (1).

Δ. Π. Π.

ΤΑ ΦΙΡΜΑΝΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΡΕΜΠΕΛΙΟ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Στὰ «Παναθήναια» τῆς 30 τοῦ περασμένου Νοέμβρη δημοσιεύτηκαν, ξεσηκωμένα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο ἐνὸς μοναστηριοῦ τῆς Πάτμου, ἓνα Βεζυρικὰ διατάγματα ἀπὸ 20 Ἀπριλίου 1797, ἐκδομένο Ἑλληνικὰ

(1) Μ' αὐτὰ δὲν ἐννοῶ νὰ εἰσαχθῇ στὰ σχολεῖα μας ἡ «μπασταρδὴ» προφορὰ ποὺ μεταχειρίζονται στὴ Δύση. Ἀκουσα σὲ Γαλλικὰ καὶ Ἀγγλικὰ σχολεῖα νὰ διαβάζεται ὁ Ὀμηρὸς καὶ στὴ Λόνδρα πέρα εἶδα νὰ παρασταίνουν ἐρασιτέχνες, καλὰ μελετημένοι, σὺν πρωτότυπο τίς «Τραχίνιες» τοῦ Σοφοκλέη. Καὶ κατάλαβα τί ἐννοεῖ ὁ Κορ Roussel λέγοντας πὼς σὲ τέτοια προφορὰ αἰσθάνεται κανεὶς ἓνα ρυθμὸ ἀνόπαρτο, ψεύτικο (un rythme inexistant, faux).

ἀπὸ τὸν τότε Βεζύρη, ποὺ εἶταν μαζὶ καὶ ναύαρχος κ' ἓνα Βασιλικὸ φερμάνι ἀπὸ 1 Ἰουν. 1797.

Τὸ πρῶτο προστάζει νὰ διώχονται ἀπ' τὸ Τούρκικο κράτος οἱ Ζακυθῖνοί, Κεφαλώνιτες, Κερκυραῖοι, Χωρηδάτες καὶ Σκλαδοῦνοι, καὶ τὸ δεύτερο, οἱ ἴδιοι αὐτοὶ καὶ γενικὰ οἱ ὑπῆκοοι τῆς Βενετιᾶς, ὅσοι καταφύγανε στὴ Ρουσσία ἢ ὑπερετοῦνε σὲ ρούσσικὰ καράβια, νὰ μὴν ἀναγνωρίζονται γιὰ ὑπῆκοοι Ρούσσοι, ἂν δὲν εἶταν γραμμένοι σὺν δεφτέρι τῆς Κανταβλαρίας. Κι ὅλ' αὐτὰ, γιὰτὶ, κατὰ τὸ φερμάνι, ὑπῆκοοι τῆς Βενετιᾶς στάθηκαν αἰτία τῆς ταραχῆς ποῦ ἔγινε στὴ Σμύρνη.

Ὁ Δ. Καλλιμάχος, ποὺ ξεσήκωσε τὰ φερμάνια τούτα, γράφει ὅτι «δὲν γνωρίζομεν τὴν φύσιν τῆς ἐν Σμύρνῃ ἀνωμαλίας», ποῦδωκε ἀφορμὴ στὸ διωγμὸ τῶν ὑπηκόων τῆς Βενετιᾶς. Δὲν ἔχει δίκιο, γιὰτ' εἶναι γνωστὸ τί εἶταν ἡ ταραχὴ αὐτὴ στὴ Σμύρνη. Εἶναι τὸ γνωστὸ Ρεμπελιὸ τῆς Σμύρνης στὰ 1797.

Εἶχαν πάει τότες ἐκεῖ κάποιοι σκηνοβάρτες Γερμανοὶ καὶ σὲ μιὰ παράσταση αὐτοῦντων ὁ Γενίτσαρος φύλακας (γιασαξής), θέλοντας νὰ ἐμποδίσῃ ἓναν ὑπῆκοο τῆς Βενετιᾶς Ζακυθινὸ ἢ Κεφαλώνιτη, σκοτώθηκε ἀπ' αὐτὸν καὶ τοὺς συντρόφους. Οἱ Γενίτσαροι ζήτησαν νὰ τοὺς παραδοθῇ ὁ φονιάς ἀπὸ τὸ προξενεῖο, κ' ἐπειδὴ δὲν τοὺς παραδόθηκε, ἀγρίεψαν καὶ τὸ κακὸ ξέσπασε, ὅπως πάντα, στὴ ράχη τῶν ρωμίων. Ἀρχισε σφαγὴ, ποὺ ἐστελεε σὺν Ἀδῇ Ἰσα μὲ 1500 ἴσως καὶ παραπάνου ρωμιοὺς, ἔβαλαν καὶ φωτιά, ποὺ σάρωσε τὸ καλύτερο μέρος τῆς Σμύρνης. Ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους δὲν ἔπαθε κανεὶς, γιὰτὶ πρόφτασαν κ' ἐσώθηκαν στὰ πλοῖα, ποὺ εἶταν ἐκεῖ ἀραγμένα.

Αὐτὰ τὰ δηγέται ἓνας Γάλλος Tricon, ποὺ εἶταν παρὼν στὴν ταραχὴ. Ἀναφέρουν τὸ πρᾶμα καὶ ὁ Κ. Οἰκονόμος καὶ ὁ Φιλήμονας καὶ ἄλλοι. Μάλιστα σώζεται καὶ ποίημα, ἀλλὰ κολοβό, γιὰ τὴν καταστροφὴ αὐτὴ ἐνὸς ποιητῆ Μανιάτη, τοῦ Ν. Νηφάκου, ποὺ ἔχει ἀντιγράψῃ ὁ κ. Σ. Κουγέας καὶ ἔχει δημοσιεῦθ' ἐν τῇ μονογραφίᾳ ποὺ ἔγραψε γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση ὁ Ν. Κ. Χ. Κωστής, Σμυρνιὸς, σὺν «Δελτίῳ τῆς Ἰστ. καὶ Ἑθν. Ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος».

Λοιπὸν τὰ δύο φερμάνια τῆς Πάτμος διατάζουν διωγμὸ τῶν ὑπηκόων τῆς Βενετιᾶς, ἐπειδὴ ὑπῆκοοι Βενετοὶ ἐγιναν ἀφορμὴ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς πυρκαγιᾶς, καθὼς καὶ τῆς ἀρπαγῆς, ποὺ ἀκολούθησε κατόπι. Δηλ. μ' αὐτὰ ἐνῆνε τὰ χέρια του τὸ ἀθῶο καὶ ἄκακο Τούρκικο κράτος καὶ γύρευε καὶ ρέστα. Ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ φερμάνια τὸ ἓνα τουλάχιστο, τὸ Σουλτανικόν, φαίνεται νὰναι δημοσιεμένο ἀπὸ τὸ σύγχρονόν μας Τούρκο ἱστορικὸν Τζεβντὲτ πασά, ἴσως καὶ ἀπὸ τὸ Γερμανὸν Zinkeisen.

10.2.1912

ΛΥΔΟΣ ΠΟΛΔΒΡΟΣ

ETTORE MOSCHINO

ΤΡΙΣΤΑΝΟΣ ΚΑΙ ΙΖΟΛΔΗ(*)

(Παρουσιάζεται ο ΡΗΓΑΣ ΜΑΡΚΟΣ από τη μεγάλη θύρα. Και άμέσως ή ή Ίζόλδη, με τρόπους ύποταγής, πηγαίνει να τον προαπαντήση. 'Η όψη του Ρήγα είναι στο φαινόμενο γαλήνια, ξεχωρίζει όμως στο μεσόφρυδό του ένας αποφασιστικός στοχασμός. 'Η Βραγγιάνα μένει ασάλευτη στη θέση της.)

P.M. 'Ακόμα εδώ, γλυκειά μου; Δέ σε κρατεί μήτε ή δροσούλα του γιαιού σιμά της, μήτε οί φαιδρές τών κυνηγιών άντάρες, μήτε οί παλιούστρες;

IZOΛ. Ρήγα Μάρκο, έμπρός σου προσκλίνουμαι, και λύνω σου τη σπάθα.

P.M. (έμποδίζοντας τη.)
Μη σκύβης, όχι! Μόνος μου θα λύσω τη ζώνη, και το σίδερο θα φήσω πού με βαράνει. Τό δικό σου χέρι τόσο μικρό 'ναι!

(Αφήνει το σπαθί άπάνου στο τραπέζι.)

"Αφσέ μας, Βραγγιάνα.

ΒΡΑΓ. Ρήγα μου, ή προσταγή σου!

(Προσκλίνεται και φεύγει.)

P.M. Γιατί άκόμα

τόσο θλιμμένη; Ποιό κρυφό σαράκι σε τυραννεί; Σ' ένα κόμπο κλεισμένη, σάν άρρωστη μιλείς, δειλά κοιτάξεις, και κουρασμένο σέρνεις το κορμί σου το λιγερό. Τί σε πικραίνει, πές μου;

IZOΛ. 'Αφέντη μου, ή καρδιά σου γλυκειά πλάνη σου δίνει. 'Εγώ, δέν είμαι πικραμένη, μά σκύβω ταπεινή στη δύναμή σου τη δίκια.

P.M. Και γιατί να μένης μόνη και σιγαλή, και να πορεύγης κάθε χαρά του κόσμου; Σου έχω εγώ φεγμένους άπ' τη Βρετάννη μουσικούς, κ' έμπόρους άπ' τη Συρία κι από τη Θεσσαλία· σου γέμισα τις κάμαρες λουλούδια, κ' είναι οί κορίνες όλες κεντημένες μ' άτίμητα πετράδια. Κι αν κοιτάξης, στάνάερο καστέλλι μου είναι οί πύργοι όλανθισμένοι ως την κορφή, και μέσα στους κήπους μου μηλιές βλαστοβολούνε πού φέγγουν ως τον ουρανό, σάν άσπρες αυγούλες έμμεναιών. Και δέ χαίρεσαι;

IZOΛ. Είναι χαρά μου ή σιωπή.

P.M. Κι ως τόσο τα μεγαλεία του κόσμου τάγαποδους! Θέλεις πλούτη καινούρια; Τής Γολκόντας τόν περουζέ, πού είναι θαμμένος μέσα στα βάθη του πελάγου; Κι άλλες άβρες

να τραγουδούν τα κάλλη σου;...Κι άκόμα σωπαίνεις! Μά τί θέλεις να σου κάμω για να γενής δική μου πιά, δική μου; Δική σου μ' έχεις, δυνατέ μου ρήγα: γυναίκα σου και σκλάβα, με το νόμο το σεβαστό της Ρώμης.

P.M. Μά σε θέλω γυναίκα μου και ρήγισσα, και νάχης και από κορώνα άπάνου την καρδιά μου!

IZOΛ. Ρήγα μου, χτήμα σου είμαι· κάθε λόγος δικός σου μου είναι προσταγή.

P.M. Προσταζει

κάνεις την πίκρα;

IZOΛ. 'Εσύ μπορείς μονάχος!

(Μ' άνάλαφρη ειρωνεία.)

Μ' αν προτιμάς το γέλοιο, τα δειλά μου μάτια θα καθρεφτίσω μέσ' στο κύμα, με φώτα να τάνάψω, και την κόμη θα πλέξω μ' άλλους φióγκους, κι ό λαιμός μου πού από τραγούδι στέρειψε, γιομάτος με μουσική περίφημη πιά θά'ναι! Κι άνίσως θέλγης νάμαι παραπάνω χαρούμενη, στα δυνατά σου τάτια θα πάω καβάλλα με τούς νεκρομάντες νάνους, με τα σκυλιά, με τούς τζουτζέδες του Παλατιού σου, κ' ή Χαρά ή ουράνια, καθώς γλαμύδα — βύσσος και πορφύρα! — στο μεθησμένο κορμί μου θα πέση, να το περισκεπάση! Αυτό δέ θέλεις;

P.M. Γυναίκα, έσύ στόν πόθο μου δέν κλίνεις! Δέ θέλω άλλο τραγούδι άπ' το λαιμό σου μήτε άλλα κάλλη άπ' το κορμί σου. Τόσο πανέμορφη ό Θεός σ' έχει πλασμένη, πού δέ χωρεί καιμ' άλλη μελωδία στην άρμονία τη θεία πού σε στολίζει. Μά τα όνειρά σου θέλω, την ψυχή σου άκέρια· και τη θερμή πού σε φλέγει στις φλέβες, και τη ζωντανή σου σκέψη! Χαμογελές, και τ' είναι το δικό σου χαμόγελο; Είναι δολερός καθρέφτης πού με σκιές θαμπώνεται μεγάλες και κρύβει τη καρδιά σου! Τέτοιο δώρο δίνεις σ' έμέ;

IZOΛ. Σου δίνω τη ζωή μου!

P.M. Κ' ή ζωή τ' είναι, άμα της λείπη ή φλόγα; Σε σφίγγω στην άγκάλη, και τα κάλλη νοιώθω τάγγελικά σου, τίποτ' άλλο! — Μήτε είναι παγερότερο το ξόμπλι το σκαλισμένο στάνθος του μετάλλου, ή στάψυχο σμαράγδι μέσα! Πού είναι ή 'Αγάπη σε ματιά μαρμαρωμένη;

IZOΛ. "Α! αυτό ζητείς; Να πέσω στη λαγνεία;

P.M. Ποιός σου έμαθε τόν ώργισμένο λόγο; 'Αγάπη, σου είπα! Και σ' της αλλάζει και τόννομα, και τη σιχαίνεσαι; "Ελα! φανέρωσε τη φρίκη πού σου φέρνω! Στη δύναμή μου βάρηναν τα χρόνια· μακρής χειμώνας μου άσπρισε την κόμη· ξεράθηκε το στόμα μου άπ' το πάγος, κ' ή λαύρα του είναι χιόνι μπρός στο στόμα,

(*) Κοίταξε άριθ. 463, 464, 465, και 466.